

Мукачівський державний університет

Гуманітарний факультет

Кафедра психології

Дипломна робота

ОС «Бакалавр»

на тему: «Особливості міжособистісних стосунків вихованців
дитячого будинку»

Виконав: студент 5 курсу,

Групи ПП-5з, спеціальності

6.030103 «Практична психологія»

Лешко Д.Д.

Керівник: Корнієнко І.О.

Рецензент:

Мукачево – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ВИХОВАНЦІВ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ	5
1.1 Проблема міжособистісних стосунків у психолого педагогічній літературі	5
1.2 Міжособистісні стосунки як показник розвитку дитини	9
1.3 Структура міжособистісних стосунків дітей в умовах дитячого будинку сімейного типу.....	14
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СФОРМОВАНОСТІ МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ВИХОВАНЦІВ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ	
2.1 Обґрунтування діагностичного інструментарію дослідження.....	26
2.2. Результати дослідження міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу.....	30
2.3. Дослідження взаємозв'язку структурних компонентів міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу.....	39
2.4 Психолого-педагогічні умови підтримки міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу	43
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Початок бойових дій на сході України призвів до зростання кількості осиротілих дітей та актуалізації запитів на розширення сфери послуг щодо реалізації їхнього права на сімейне проживання. До того ж, посилення тенденцій зубожіння населення, зростання асоціальних явищ у суспільстві поставило питання зміцнення служб підтримки і супроводу дитячих будинків й укріплення потенціалу батьків-вихователів у розбудові позитивних міжособистісних стосунків між вихованцями в умовах замінної сім'ї, як основи формування їх здорової особистості. Тож за таких умов значущість дитячих будинків, як форми замінного догляду за дітьми та сфери практичних знань, усе більше вимагає наукового осмислення в напрямку пошуку ефективних шляхів його подальшої розбудови.

Аналіз наукової літератури свідчить, що питання захисту дітей методом їх влаштування у замінну сім'ю (у т. ч. Дитячі будинки сімейного типу. Далі -ДБСТ) подано цілою низкою робіт як вітчизняних (Т. Мельничук, І. Пеша, О. Смук, О. Романчук та ін.), так і зарубіжних (Л. Большакова, В. Ослон, Л. Петрановська, Л. Чернишова та ін.) науковців. Вивченню особливостей розвитку дітей у ситуації їх зростання поза межами кривної родини та в умовах інституційного догляду присвячено праці Т. Алексеєнко, Я. Гошовського, Т. Гуської, В. Мухіної, Н. Толстих та ін..

Дослідження вітчизняних вчених різних сфер знань свідчать, що однією з переваг виховання у дитячих будинках сімейного типу є те, що його вихованці (діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування) отримують родинне середовище, в умовах якого відновлюються зв'язки прихильності та створюються стосунки довіри (Г. Бевз, І. Пеша, О. Романчук, О. Смук та ін.).

Мета дослідження: обґрунтувати психолого-педагогічні умови формування міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз стану дослідженості проблеми щодо психолого-педагогічних умов формування міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу.

2. Дослідити особливості психологічного супроводу формування міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу.

3. Підібрати й апробувати програму психологічного супроводу формування міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу.

Об'єкт дослідження – міжособистісні стосунки дітей-вихованців дитячого будинку сімейного типу.

Предмет дослідження – психолого-педагогічні умови формування міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної теми; вивчення та узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду; аналіз та узагальнення теоретичного та емпіричного матеріалу; *емпіричні* – діагностичні методи (анкетування, методики, тестування), *статистичні* (коефіцієнт рангової кореляції Ч. Спірмена)

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані в процесі викладання навчальних дисциплін «Педагогічна психологія», «Вікова психологія»

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 69 найменувань. Повний обсяг становить 58 сторінок. Обсяг основного тексту складає 52 сторінки.

ВИСНОВКИ

Аналіз літературних джерел надав можливість констатувати, що міжособистісні стосунки є якісною характеристикою розвитку дитини, що спочатку, у ранньому віці, реалізується у системі «дитина – значущий дорослий», а потім – відповідно до змін її соціальної ситуації розвитку. Досліджено категорію «стосунки» як наскрізну характеристику вікового розвитку дитини, як умову її успішної соціалізації. Встановлено, що середовищні умови зростання дитини якісно позначаються на її розвитку та формуванні міжособистісних стосунків. В умовах зростання дитини у закладі колективного проживання вона зазнає деприваційних впливів, що змінює її уявлення про світ та, відповідно, змінює потребу у спілкуванні та порушує процес формування міжособистісних стосунків як позитивно спрямованих. Натомість в умовах родинного середовища формування особистості дитини опирається на новоутворення прихильності, що надає їй можливість формувати сталі стосунки, перш за все з матір'ю, а потім – з іншими людьми свого оточення.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури розкрито зміст, структуру, критерії оцінювання та рівневі показники сформованості міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу. Це пряма і віддалена у часі комунікативна взаємодія, спрямована на становлення і розвиток успішної у соціумі особистості, тобто такої, яка здатна планувати власні дії щодо зміни себе на краще, аналізувати наслідки цих змін, доводити цінність власних думок (ідей) іншим людям. Виходячи з того, що середовище дитячого будинку сімейного типу є двосторонньо спрямованим: з одного боку, – природне сімейне середовище зростання дитини, а з іншого – спрямовуючий вплив з чітко визначеними орієнтирами, де позиція батьків-вихователів є домінуючою та спрямовуючою, автором запропоновано

двокомпонентну структуру міжособистісних стосунків, яка містить мотиваційно-емоційний та інструментально-поведінковий компоненти. Мотиваційно-емоційний компонент містить мотив інтересу, зокрема пізнавального, мотив афіліації, мотив досягнень, мотив саморозвитку, підґрунтям яких є потреба дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у спілкуванні, у визнанні і підтримці. Тож із вищезазначеного, критерієм сформованості мотиваційно-емоційного компонента міжособистісних стосунків було визначено у вихованців дитячого будинку сімейного типу потреби у спілкуванні із членами дитячого будинку сімейного типу (батьками-вихователями та однолітками) та ціннісне ставлення до оточуючих. Інструментально-поведінковий компонент характеризується здатністю грамотно, переконливо висловлювати власні думки, доводити і спростовувати їх. Цьому слугує поняттєве мислення, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, що слугує у тому числі та розвитку мовлення, яке нерозривно пов'язане з мисленням. Отже, критеріями оцінювання сформованості інструментально-поведінкового компонента міжособистісних стосунків є розвинене поняттєве мислення, мисленнєві операції, вміння встановлювати причино-наслідкові зв'язки, розвинені комунікативні вміння і, як наслідок, – позитивно-орієнтована поведінка у соціальному просторі.

Визначено та охарактеризовано психолого-педагогічні умови формування міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу, а саме: родинне підтримуючо-соціалізуюче середовище; підтримка життєвої ситуації успіху; переосмислення життєвої історії дитини та допомога в переживанні емоційно-травматичного досвіду; спільна діяльність вихованців. За допомогою визначеного діагностичного інструментарію виявлено стан сформованості кожного компонента міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу.

Встановлено, що серед дітей як молодшого, так і старшого шкільного віку, переважає середній рівень сформованості міжособистісних стосунків. Окрім кількісного, здійснено якісний аналіз зазначених стосунків. За допомогою методів математичної статистики доведено, що найбільше достовірних зв'язків (по б) мають такі психологічні чинники, як «емпатія», «спілкування» та «вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки». За результатами кореляційного аналізу домінуюче положення в інтеркореляційній матриці посідає «вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки», друге – «емпатія», а третє – «спілкування». Доведено, що саме розвиток емпатії та створення ситуації переосмислення життєвого досвіду, що супроводжується особистими переживаннями, можуть виконувати інтегруючу функцію у формуванні міжособистісних стосунків вихованців дитячого будинку сімейного типу.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>